

26 ta' Frar, 1945.

Imħallfin :

L-Onor. Prof. Dr. F. Ganado, LL.D., *A/Pres.*

L-Onor. Dr. L.A. Camilleri, LL.D.

L-Onor. Dr. W. Harding, B.Litt., LL.D.

Giuseppe Axiak versus Antonio Axiak et.

**Testment — Interpretazzjoni — Meta hija Permissa —
Art. 381 ta' l-Ordinanza VII ta' l-1868.**

*P'materja ta' interpretazzjoni testamentarja, meta d-dispożizzjoni
hija cara, għandha tirrivedi l-eżekuzzjoni tagħha bħala liji li t-
testatur ried jimponi, u mhux permiss li ssir interpretazzjoni tal-
volontà tat-testatur blief meta l-kliem minnu użat ikunu certa-
ment kuntrarju għall-volontà tiegħu.*

*L-intenzjoni tat-testatur għandha tingibed mid-dispożizzjonijiet ta'
listess testament, konfrontati anki mad-dispożizzjonijiet ta' test-
menti oħra tiegħu, precedenti jew sussegwenti, u mhux minn ma-*

terza estranea għat-testment.

U hemm b'tonn li jkun hemm motivi tajba b'iez wiehed jirritjeni li l-kliem użati mit-testatur kieku ntihi minnu f'sens divers mis-sens tagħhom naturali.

Il-fatt li għal certu emien, anki twil, il-werrieba wa tkarrkua b'iez jiekdu l-pretensjoni ta' wiehed minnhom, għax hadu żball, jew kienu taht impressjoni hażina, ma jbiddeja il-kliem tat-testment.

Fil-każ gie ritenut, kuntrarjament għal dak li kienet gatqhet l-Ew-wel Qorti, li ma kienz hemm dik l-ambigwità meħtieġa b'iez taqht li lok għall-interpretazzjoni tat-testment.

Il-Qorti, — Rat iċ-ċitazzjoni quddiem il-Prim'Awla tal-Qorti Civili tal-Maestà tar-Re, li biha l-attur, wara li ppremetta illi Giuseppe Axiak, bin il-mejjet Antonio, ziju tal-kontendenti, fit-testment tiegħu fl-atti tan-Nutar Francesco Farugia ta' l-10 ta' Novembru 1927 halla lilu d-dar ġol-Qrendi, Triq Parrokkjali, numru 23, il-lum 28, u li skond il-felma tat-testatur dan il-legat jikkompreni wkoll il-ħanut numru 24, il-lum numru 26, fl-istess triq, illi kien konfinat mad-dar u jagħmel korp bini wiehed magħha; u li huwa mill-mewt tat-testatur fil-21 ta' Novembru 1927, ippossjeda d-dar u l-ħanut flimkien; u li dan l-aħħar il-konvenuti ikkontestawlu d-dritt għal dan il-ħanut; talab li jiġi dikjarat u deċiż illi l-imsemni ħanut nru. 26, Triq Parrokkjali, il-Qrendi, huwa kompriż fl-imsemmi legat favur tiegħu; bl-ispejjeż:

Omissis;

Rat is-sentenza mogħtija mill-Prim'Awla tal-Qorti Civili tal-Maestà tar-Re, li biha giet respinta l-eċċezzjoni tal-preskrizzjoni sollevata mill-konvenuti, bl-ispejjeż kontra tagħhom, u gie deċiż għat-tenur tat-talba ta' l-attur, billi gie dikjarat kompriż fil-legat imsemmi iċ-ċitazzjoni l-ħanut nru. 26, ġa nru. 24, fi Triq Parrokkjali, il-Qrendi, mingħajr taxxa ta' l-ispejjeż; wara li dik il-Qorti kkunsidrat;

Illi l-ħanut in kwistjoni huwa l-kamra laterali tan-naħa tax-xellug tad-dar imsemnija iċ-ċitazzjoni numru 25, ġa numru 23, Parish Street, il-Qrendi. Dina d-dar infatti, kif jirrizulta mill-aċċess fuq imsemni, għandha żewġ kmamar laterali; dik tal-lemin tinsab adibita bhala ħanut għar-rivendita

tal-laham, numru 24, ġa 22; l-oħra tax-xellug adibita bhala hanut għall-ispacċ tax-xorb numru 36, ġa 24. Il-hanut għar-rivendita tal-laham, fuq il-lemin, huwa konfinat mad-dar; l-iehor għall-ispacċ ta' l-ispirti, fuq ix-xellug, li huwa l-hanut fil-kwistjoni, il-lum mhux aktar konfinat mad-dar, u ilu mhux konfinat mad-dar minn mindu minn hanut ta' skarpar t'bidel f'hanut tax-xorb, għaliex, kif xehed l-attur, il-Pulizija eżigiet li jkun magħluq għalih..... Il-lum, kif intqal, dan il-hanut mhux aktar konfinat mad-dar;

Il-hanut fuq il-lemin, għar-rivendita tal-laham, huwa dak indikat fl-ewwel dispozizzjoni ta' l-imsemmi testament ta' Giuseppe Axiak, ziju tal-kontendenti, fejn it-testatur halla b'titolu ta' legat "a suo nipote Giuseppe Axiak del fu Celestino (l-attur), nato e residente al Crendi, la bottega ad uso di bottega da vendere carne, sita al Crendi, Strada Parrocchiale, numero 22, assieme all'armatura quivi esistente". Il-hanut tax-xorb, fuq ix-xellug, huwa dak indikat fit-tieni dispozizzjoni tat-testament fuq imsemmi, li biha t-testatur halla wkoll b'titolu ta' legat lill-imsemmi neputi tiegħu Giuseppe Axiak (l-attur) "tutta l'armatura che si trova nella bottega adibita ad uso della vendita di vini e spiriti sita al Crendi, Strada Parrocchiale, numero 24". Id-dar li tagħha l-imsemmijin żewġ hwienet huma l-kmamar laterali, hija dik indikata fit-tielet u fir-raba' dispozizzjoni ta' l-istess testament, li bihom it-testatur halla wkoll lill-attur "tutto quello che si trova nella casa di abitazione del testatore sita al Crendi, Strada Parrocchiale, numero 23, escluso il denaro ed i titoli che lo rappresentano....." (it-tielet dispozizzjoni), u bhala legat ukoll "la casa al Crendi, Strada Parrocchiale, numero 23, in piena proprietà", taht ċerti obliġi (ir-raba' dispozizzjoni);

Illi l-pretensjoni ta' l-attur hija dik illi la darba t-testatur halla lilu d-dar, billi ż-żewġ hwienet minn naha wahda u mill-oħra tad-dar jiffurmaw parti mill-istess korp ta' bini, avolja l-hwienet għandhom bieb għat-triq bin-numri tagħhom, kellhom jiġu kunsidrati bhala formanti parti miġ-dar, u kwindi l-legat tad-dar jikkomprenedi dawk iż-żewġ hwienet;

Illi l-konvenuti, minn naha l-oħra, jippretendu illi ġa la

darba t-testatur fl-ewwel dispożizzjoni semma li kien qiegħed iħalli lill-attur. bħala legat, il-hanut għar-rivendita tal-laham fuq il-lemin, dan għandu jfisser li huwa ma riedx jikkompren- di l-bwienet mad-dar; u la darba fit-tieni dispożizzjoni semma li kien qiegħed iħalli lill-attur l-armatura tal-hanut l-iehor tax-xorb in-naha tax-xellug, u ma semmiex, kif għamel fl-ewwel dispożizzjoni għar-rigward tal-hanut tal-laham, li kien qiegħed iħalli l-hanut, dana għandu jfisser illi, fil-waqt li huwa ried iħallilu l-ewwel hanut, ma riedx iħallilu wkoll il-hanut in kwistjoni. Il-konvenuti jissottomettu illi t-testament għan- du jiftiehem kif huwa miktub, u hija regola li mhix permessa interpretazzjoni ta' kien ċar;

Illi s-sucċitata dispożizzjoni li fiha jissemma l-hanut in kwistjoni, kunsidrata wehedha, ma toffri ebda ambigwià, u per konsegwenza ma tagħtix lok għall-interpretazzjoni; għal- liex l-espressjoni tat-testatur hija ċara, u "quum in verbis nulla ambiguitas sit, non debet admitti voluntatis quaestio", (L. 25, par. 1, D. De Legatis 1). Jingħad ukoll fl-artikolu 708 ta' l-Ordinanza VII ta' l-1868, illi meta l-espressjonijiet ta' konvenzjoni huma ċari, ma hemmx lok għall-interpretaz- zjoni;

Illi però, dispożizzjoni ċara fiha nnifisha tista' ssir am- bigwa, kunsidrata in rapport għal dispożizzjonijiet oħra tat- testatur. "Interpretatione opus est vel quum suprema ordi- natio sola spectata ambigua est, vel quum ex pluribus supre- mis ordinationibus invicem spectatio, et quae sibi adversari videntur, ambiguitas nascitur" (Pothier, Pand. Tit. De Le- gatis, para. 2A, sec. 1);

Illi f'dan il-każ l-istruttura tat-testament, u principalment l-erba' dispożizzjonijiet, jirrendu ambigwa d-dispożizzjoni għar-rigward tal-hanut in kwistjoni, jekk jiġifieri kienet il- volontà tat-testatur li jħalli lill-attur id-dar bl-oġġetti mobili kollha ta' go fiha, kompriża l-kamra laterali adibita għall-ha- nut tal-laham, bl-armatura; u l-armatura biss li hemm fil- kamra laterali l-oħra adibita għall-hanut tax-xorb in kwistjo- ni, u mhux ukoll il-proprjetà ta' din il-kamra, jew jekk kie- netx invece il-volontà tat-testatur illi jħalli lill-attur, li kien

joqgħod miegħu sa mewtu, id-dar fuq imsemmija fejn kien jabita t-testatur, u l-imsemmijin żewġ hwienet kunsidrati bħala formanti korp ta' bini wiehed mad-dar. bl-ogġetti kollha mobili ta' god-dar u bl-armatura li kien hemm fl-istess hwienet. Tant huwa dan veru, illi l-istess konvenuti, illi l-lum qegħdin ighidu illi l-hanut in kwistjoni mhux kompriż fl-imsemmijin dispożizzjonijiet, għal sbatax-il sena wara l-mewt tat-testatur baqgħu taht l-impressjoni illi d-dar u z-żewġ hwienet kienu ġew imħollija lill-attur;

Illi l-istruttura tat-testament turi illa meta t-testatur semma l-hanut tal-laham fl-ewwel dispożizzjoni ma indikax sabiex.....;

Omissis;

Illi dak li ntqal fuq huwa avvalorat mill-fatt illi jekk jiġi eskluż il-hanut in kwistjoni, it-testatur iddispona..... It-testatur, wara li ddispona mid-dar fuq imsemmija u għadda biex jiddisponi b'legati mill-proprjetà immobiljari l-oħra kollha tiegħu, ma dahhalx ukoll il-hanut in kwistjoni, appuntu għaliex kien ġa ddispona minnu favur l-attur meta halla lil dana l-aħħar id-dar fuq imsemmija li minnha jiffirma parti l-hanut;

Fuq l-eċċezzjoni tal-preskrizzjoni sollevata mill-konvenuti;

Illi l-preskrizzjoni invokata mill-konvenuti ma tistax tiġi milqugħa. Huma infatti invokawha billi ilhom aktar minn għaxar snin minn mewt it-testatur proprjetarji, b'titolu bħala eredi tat-testatur in forza ta' l-imsemmi testament tiegħu. tal-fond in kwistjoni. Dan it-titolu iżda ma jeżistix, għaliex għar-raġunijiet fuq indikati, it-testatur ma jattribwix il-fond lilhom bħala eredi, imma lill-attur;

Rat in-nota ta' l-appell tal-konvenuti, u rat il-petizzjoni tagħhom fejn talbu illi s-sentenza fuq imsemmija tiġi riformata fis-sens li tiġi konfermata in kwantu għall-kap ta' l-ispejjeż, u tiġi revokata in kwantu laqgħet id-domanda ta' l-attur, billi jiġi deċiż għall-esklużjoni tad-domanda ta' l-istess attur bl-ispejjeż kontra tiegħu, anki ta' din l-istanza;

Omissis;

Ikkunsidrat;

Illi mir-riżultanzi proċesswali, u speċjalment mill-aċċess miżimum mill-Fawwel Qorti "in faciem loci", jidher illi l-hanut in kwistjoni kien originarjament wahda mill-kmamar laterali.....;

Illi t-testatur Giuseppe Axiak, li kien jigi z-ziju tal-kontendenti, bit-testament tieghu fl-atti tan-Nutar Francesco Farugia ta' l-10 ta' Novembru 1927 (fol. 6).....;

Ikkunsidrat ;

Illi l-appellat jippretendi li bid-dispożizzjoni favur tieghu tad-dar il-Qrendi, Strada Parrocchiale, numru 23 anki l-hanut tax-xorb..... gie mholli lilu billi din kienet il-felma tat-testatur ;

Ikkunsidrat ;

Illi din il-Qorti bis-sentenza tat-2 ta' Mejju 1921 fil-kawża "Camilla Mallia vs. Carlo Mamo et." (Kollez. Vol. XXIV — I — 729), irriteniet li *l'materja ta' interpretazzjoni testamentarja, "quando la disposizione è chiara, essa deve ricevere la sua esecuzione come esprime la legge che il testatore ha voluto imporre; lo dissero già i giureconsulti romani, "non aliter a significatione verborum recedi oportet quam cum manifestum est aliud sensisse testatorem"* (Dig. Lib. XXXII. 3. De Legatis et Fideicommissis. leg. 69). Si deve quindi tralasciare la lettera dell'atto solo quando si è certi che essa sia in opposizione alla volontà del testatore; poichè quando tale volontà si trova chiaramente e formalmente espressa, non è permesso di interpretare i termini di cui il testatore si è servito per far conoscere la sua volontà, poichè altrimenti si correrebbe il rischio di far prevalere una intenzione sempre dubbia alla lettera certa";

F'sentenza oħra mogħtija minn din il-Qorti fit-22 ta' Gunju 1931, fil-kawża "Concetta Gabarretta vs. Teresa Spiteri" (Kollez. Vol. XXVIII — I — 117) jinsab riportat dak li ġej:— "Che l'articolo 381 dell'Ordinanza VII del 1868 dispone che qualunque disposizione testamentaria che fosse fatta sotto la denominazione di istituzione di erede, sia che fosse fatta sotto la denominazione di legato o sotto qualsiasi altra denominazione, produce il suo effetto, purchè sia enunciata

in modo che la intenzione del testatore possa essere conosciuta e non sia contraria alla legge. Con il detto disposto di legge il legislatore volle più chiaramente sanzionare il principio doversi l'intenzione del decuius ricavare dalle disposizioni testamentarie e non da materia estranea al testamento, per evitare il pericolo che si potesse creare una disposizione non dettata dal testatore e che per ciò stesso fosse da lui non voluta. Il legislatore con la detta norma legislativa volle ripudiare la teoria, pur troppo accettata da alcuni scrittori ed applicata anche in diversi giudicati, secondo cui, nel caso di dubbia ed oscura interpretazione, si possa attingere la interpretazione dal detto di testimoni o da altre congetture indipendentemente dalle parole usate nel testamento"; u izjed 'il quddiem l-istess sentenza tkompli tghid li "da ciò conseguita che la intenzione del disponente deve ricavarsi dalle viscere della stessa disposizione, messa certamente in confronto di tutte altre disposizioni del testamento o di altri testamenti, precedenti o susseguenti";

Il-Prim'Awla tal-Qorti Civili tal-Maestà far-Re, fis-sentenza tal-4 ta' Novembru 1881, in re "Ursola Dimech et. vs. Conte Giovanni Sant Barone Cassia" (Kolliez. Vol. IX, pag. 558), sostniet li "in fatto di testamenti è la legittima volontà del testatore la suprema legge da seguire; le regole astratte si devono conciliare tra loro ed applicare secondo la varia fisionomia dei fatti che in pratica occorrono; ove però le parole di una disposizione testamentaria non offrono ambiguità, il senso chiaro non è nell'atruì giudizio di alterarlo, dandone diversa esecuzione; non altrimenti insegnò l'antica sapienza del diritto—'non aliter a significatione verborum recedi oportet quam cum manifestum est aliud sensisse testatorem'—vi devono concorrere giusti motivi da far credere che il testatore abbia inteso le parole adoperate in senso diverso dal naturale, cioè quello che il comune discorrere suol dare; e tra i giusti motivi sarebbe la contraddizione delle disposizioni con quel senso naturale, sarebbe l'inutilità della disposizione in tale senso presa, senza nel resto prescindere da altra regola nel diritto 'semper in obscuris quòd minimum est sequimur'—leg. 9, ff.

de reg. jur."

Illi, stabbiliti l-prinċipji fuq esposti, li għandhom jirregolaw l-interpretazzjoni tat-testament fil-kwistjoni, hemm lok li jiġu eżaminati d-dispożizzjonijiet tat-testatur biex wiehed jara jekk hemm xi waħda minhom ambigwa li tista' tagħti lok għall-interpretazzjoni tagħha, billi jekk tonqos dik l-ambigwità, u d-dispożizzjoni per se u kunsidrata mad-dispożizzjonijiet l-oħra hija ċara, ma hemm lok għall-ebda interpretazzjoni. "Quum in verbis nulla ambiguitas est, non debet admitti voluntatis quaestio" (L. 25, par. 1, D. De Legatis);

Ikkunsidrat;

Illi bl-ewwel dispożizzjoni t-testatur halla b'titolu ta' legat lill-appellat "la bottega.....", u bit-tieni dispożizzjoni t-testatur b'titolu ta' legat halla lill-istess appellat "tutta l'armatura"..... Bit-tielet dispożizzjoni, dejjem b'titolu ta' legat, halla lill-appellat "tutto quello....."; u bir-raba' dispożizzjoni halla, b'titolu ta' legat, lill-appellat "la casa al Crendi....." taht ċerti obliġi. Dawn huma l-erba dispożizzjonijiet li fuqhom prinċipalment l-appellat irid jid-desumi dik l-ambigwità li għandha tagħti lok għall-interpretazzjoni tagħhom fis-sens mitm, mitluba. Il-kliem ta' dawk id-dispożizzjonijiet huma biżżejjed ċari; iżda l-appellat jippretendi li meħudin flimkien huma ambigwi, għaliex bl-ewwel dispożizzjoni l-fehma tat-testatur kienet biss dik li jhalli lill-istess appellat l-avvjament tal-ħanut tal-laħam, u bir-raba' dispożizzjoni l-proprjetà mlux biss tad-dar, iżda anki taż-żewġ hwienet li originarjament kienu jifformaw il-kmamar laterali tagħha;

Ikkunsidrat;

Illi kontra l-pretensjoni ta' l-attur appellat jikkonkorru r-raġunijiet hawn miġjuba:—

1. Li bil-legat "della bottega ad uso di bottega da vendere carne" ma jistax jiftiehem li t-testatur ried iħalli lill-appellat biss l-avvjament jew in-negozju. Kieku kien hekk it-testatur kien jesprimi ruħu mod iehor u mhux bil-mod fuq imsemmi, li juri ċar li l-legat kien jikkonsisti fil-ħanut adibit bhala ħanut għall-bejgħ tal-laħam;

2. Li, kif jidher mill-istess testment, iż-żewġ hwienet u d-dar fuq insemnujja kellihom unuri differenti fuq Strada Parrocchiale tal-Qrendi, u l-hanut in kwistjoni ma kienx komunikat mad-dar Kieku t-testatur meta halla lill-appellat id-dar kien bil-fehma li f'dak il-legat kien qiegħed jikkomprenđi iż-żewġ hwienet, ma kienx sejjer isemnuhom espressament.....;

3. Li bit-tielet dispożizzjoni.....; u għabekk fid-dispożizzjoni li għamel immedjatement wara, "della casa al Qrendi, Strada Parrocchiale, numero 23", huwa ma setax jirreferixxi blief għal dik id-dar ta' l-abitazzjoni tiegħu, bhala distinta miż-żewġ hwienet, li fuq l-oġġetti (armaturi) li kienu jinsabu fihom huwa ddispona b'legati oħra qabel;

4. Li minn żmien qabel it-testment iż-żewġ hwienet ma kienux għadhom jiffurmaw il-kummar laterali tad-dar, u kienu magħrufin.....;

Ikkunsidrat;

Illi l-Ewwel Qorti ġibdet argument favur il-konklużjoni li għaliba waslet mill-istruttura tat-testment, jiġifieri li kien ikun aktar loġiku li d-dispożizzjonijiet rigwardanti l-proprjetà ikunu flimkien, jew wara xulxin..... Fuq dana l-argument għandu jiġi rilevat:— a) li mhux suffiċjenti biex jiġġustifika li jbidel u jhassar il-kliem ċar tat-testment; b) li l-istruttura tat-testment tiddependi u tvarja skond l-abilità, l-inclinazzjoni u l-metodu ta' min ikun għanlu; c) li fil-każ in eżami ma hemm xejn irregolari u illoġiku f'dik l-istruttura meta wieħed jiehu in konsiderazzjoni l-mentalità tat-testatur. Infatti, bhala hu naturali għan-nies tan-negozju, huwa l-ewwel ma haseb fil-hwienet, u mbagħad fid-dar ta' l-abitazzjoni tiegħu u f'dak li kien hemm ġo siba, u fl-aħħar fil-proprjetà immobiljari l-oħra tiegħu;

Ikkunsidrat;

Illi argument ieħor miġġub fis-entenza appellata huwa dak li "kieku t-testatur ried jeskludi mid-dar il-kamra fejn hemm il-hanut in kwistjoni, biex iħalli l-proprjetà tagħha bhala hanut lil hadd ieħor, fil-każ l-eredi tiegħu, ma kienx ikun hemm raġuni li ma jhallix l-armatura magħha, imma

għalli dik l-armatura lill-attur";

Fuq dan il-pont, kif jidher mill-verbal tat-22 ta' Janwar 1945 (fol. 50), l-appellat ammetta li dik l-armatura kienet minn dejjem tiegħu, u huwa wisq probabili li t-testatur għamel dik id-dispożizzjoni favur l-appellat biex jevita kwalunkwe kwistjoni li setgħet tinqala' fuq dik l-armatura bejnu u bejn huh Paolo Axiak, li kien qiegħed imexxi dak il-hanut u li kellu l-liċenza favur tiegħu;

Ikkunsidrat;

Illi kwantu għaċ-ċirkunstanza l-oħra li, jekk jiġi eskluż il-hanut in kwistjoni, it-testatur iddispona mill-proprjetà immobiljari tiegħu kollha singolarment per mezz ta' legati, ma twassalx neċessarjament għall-konklużjoni li dak il-hanut ma għiex minnu msemmi għaliex kien għad iddispona minnu. L-esklużjoni ta' dak il-hanut mid-dispożizzjoni fuq imsemmija tista' ssib ir-raġuni tagħha fil-fatt li minn żmien qabel il-mewt tat-testatur dak l-istess hanut kien imexxi in komun bejn l-appellant Paolo Axiak u l-appellat..... Kien hejnm, għalhekk, raġun soda l-ghala t-testatur ma halliex lill-appellat il-hanut tax-xorb barra minn dak tal-laħam;

Ikkunsidrat;

Illi raġuni oħra mressqa mill-appellat favur it-teżi tiegħu hija dik li ma' tul is-sbatax-il sena li ilu mejjet it-testatur, l-appellanti qatt ma tharrku biex jgħidu l-pretensjoni tiegħu. Iżda anki kieku kien hekk, l-iżball tagħhom ma jistax ibiddel il-kliem tat-testatur. Apparti minn dan, mix-xhieda ta' l-istess appellat..... Kif kienu l-affarijiet, l-appellanti ma kellhomx għalfejn jtharrku, u tharrku biss wara li kellhom xi jgħidu ma' l-appellat u dan ippretenda li anki l-hanut tax-xorb kien għe mholli lilu;

Ikkunsidrat;

Illi għar-raġunijiet fuq miġjuba l-appell għandu jiġi mil-qugh.....;

Għaldaqshekk;

Tilqa' l-appell u tirrevoka fil-meritu s-sentenza mögħtija mill-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili tal-Maestà tar-Re fl-14 ta' Novembru 1944, billi tirrespingi t-talba miġjuba biċ-ċitazzjoni, u

ordna li l-ispejjeż taż-żewġ istanzi ma jiġux taxxati bejn il-lomendenti, iżda d-dritt tar-reġistru jithallas mill-attur appellat. U hekk tirrifirma s-sentenza li minnha hemm appell.
